

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

KİTAP TANITIMI - İNCELEME

Selami ŞİMŞEK, *Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Litera Yayıncılık, İstanbul 2017, 413s.

Ali YÖRÜR*

İslam'ın ruh hayatı, güzel ahlak, nefis terbiyesi, gönül temizliği, Hakk'a vuslat ve bâtın ilmi gibi ifadelerle tanımlanan tasavvuf, oldukça zengin bir terminolojiye sahiptir.

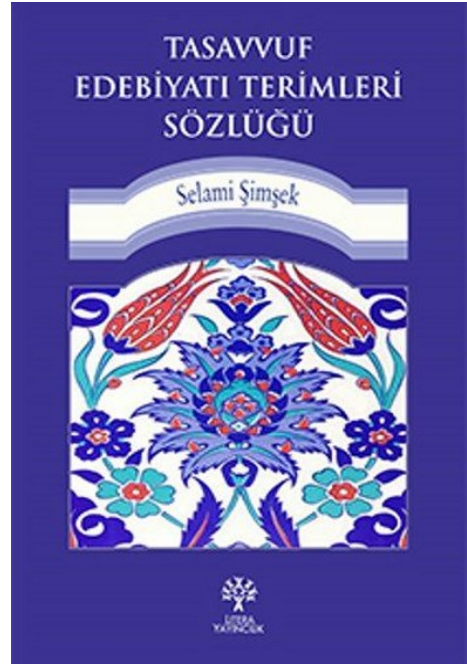
İlk dönemlerden itibaren her ne kadar anlaşılması çok güç konular olsa dahi bunlar için ehilleri tarafından kolayca anlaşılabilmiştir. Sûfîler, işin ehli olmayanlardan da tasavvuf sırları gizli tutmak maksadıyla tasavvufi istihlamları kullanma yoluna gitmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde bu istihlamların yazıya dökülerek kitap haline getirildiği de bir gerçektir.

Tasavvufun İslâmî ilimler, sosyal ilimler ve müsbet ilimlerle irtibatının yanında güzel sanatlarla, bir başka ifade ile mûsikî, mimari, hüsn-i hatt, tezhib, bilhassa edebiyat ve şiirle çok sıkı bir irtibatının olduğu malumdur. Bundan dolayıdır ki ilk dönemlerde her türlü sanat endişesinden uzak olan tasavvuf edebiyatı ve şiiri, H. VI / M. XII. asırdan itibaren mecaz, kinaye, teşbih ve istiare gibi edebî sanatlarla süslü tasavvufî remz, istihlamlar ve mazmunları taşıyan sanat eserleri hâline dönüşmeye başlamıştır. H. VII / M.

XIII. asrın sonlarından itibaren İranlı şair ve yazarlar tasavvufî şiir dilinde kullanılan *bâde*, *mey*, *şarap* gibi kelimeleri açıklayan eserler kaleme almıştır. Bu sebeple tasavvufun ilk dönemlerinde dili Arapça iken, H. IV / M X. asırdan itibaren Farsça ve H. VII-VIII. / M. XIII-XIV. asırdan itibaren de Türkçe olmuştur.

H. VI / M. XII. asırdan itibaren söz konusu *aşk ve muhabbet* ile *marifet ve hikmet* eksenli gelişen tasavvuf terimlerini kapsayan eser, Selami Şimşek tarafından hazırlanmış olup Mayıs 2017'de Litera Yayıncılık tarafından *Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* ismiyle basılmıştır.

Sözlükte tasavvufî terimler, eski harfli orijinal şekilleri ile verilip açıklanmıştır. Yine çalışmada yer alan Arapça ve Farsça beyit ve ibareler, eski harfli orijinal şekli ile verilmesinin yanı sıra altına veya yanına Türkçe anlamı da köşeli parantez ile verilmiştir.

* Doktora öğrencisi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D. Türk Edebiyatı Bilim Dalı. ali.yorur@hotmail.com.

* Aşinâî (آشنائی)

Bildiklik, tanıdıklık.

Hâlikiyetin mahlûkiyete olan ilgisi gibi, Rabb'in bütün yaratıklarla olan murâkabe ve irtibatına denir [Irâkî, *Istîlâhâtü's-Sûfiyye*, 350]. Taalluk-ı rubûbiyettir [Konevî, *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*, 12].

Aşinâî tasavvufta, Allah'a bağlanma ki benlikten kopmak demektir [Kürkçüoğlu, *Osman Şems*, 304].

* Aşk (عشق)

Sevda. Coşkunluk. Bir şeye karşı aşırı düşkünlük.

Şeyhü'l-Ekber kuddise sırruh *Fütûhât*'ında buyururlar ki العشق التفاض الحب على المحب حتى خالط جميع اجزائه واشتمل عليه اشتمال الضمائم مشتق من العشققة ولذلك يفسر بافراط المحبة وكنى عنه في القرآن بشدة الحب في قوله والذين آمنوا أشد حبا لله Yani aşk muhabbetin muhibbi istilâ edip ona iltifâf [bürünme, sarınma] etmesidir. Şöyle ki cümle eczâ-yı vücûduna karışmasıdır. Onu belâ ve şiddet müştamil olduğu gibi kılmasıdır. Aşk 'aşeka'dan müştaktır. Aşk sarmaşık otuna derler. Pes aşkın, âşika ziyâde iltifâfı olduğundan aşk derler. Bu ecilden ifrat-ı muhabbetle tefsir kıldılar. Kur'ân'da muhib vardır. Aşk nâmı yoktur. Velâkin şiddet-i hub ile aşktan kitâbet olundu. Nitekim Hak Teâlâ buyurdu: والذين آمنوا أشد حبا لله [Bakara: 165] Yani kâfirlerin endâd [benzerlere] ve esnâma [putlara] muhabbetlerinden müminlerin Allah'a muhabbetleri eşedir ki, mü-

minler Rablerine âşıktırlar (Ankaravî, *Minhâcu'l-Fukarâ*, 227). (Bk. Muhabbet).

Aşk, istilâh-ı meşâyıhta Hakk'ın bir ismidir. Mâhiyeti medârik-i akl ve fehimden müteâlidir. Nitekim Fahrüddin Irâkî kuddise sırruh *Lema'ât-ı Aşk* risâlesinde buyurur:

عشقم که در دو کون و مکانم بدید نیست
عقاه مغربم که نشانم بدید نیست

[Ben o aşkım ki iki âlemde mekânım zâhir değildir. Aynı zamanda bir anka-yı muğribim ki nişânım belli değildir] [Bk. Irâkî, *Lema'ât*, 3b-4a].

Aşkın târifât-ı mümkinisini Sultan Veled [v. 712/1312] kuddise sırruh Hazretleri'nin *Aşknâme* manzûmelerine yapıp tabettirmiş olduğum şerhte alâvüs'it-tâka [güç yettiğince] bast ve beyan olunmuştur. Fe'l-yatlub fihi "İsteyen ona bakabilir." [Bk. Hasan Hâlid Dede, *Şerh-i Aşknâme-i Hazret-i Bahâeddin Veled*, Mihran Matbaası, İstanbul 1307/1887. Bu eser yeni harflerle yayımlanmıştır. Bk. Sultan Veled, *Aşknâme*, şerh: Hasan Halid el-Mevlevî, haz. Emine Öztürk, Sufi Kitap, İstanbul 2015]. (Hasan Hâlid Dede, *Istîlâhât-ı Meşâyih*, 69b).

Aşk, aşırı sevgidir [Irâkî, *Istîlâhâtü's-Sûfiyye*, 347].

Aşktan murat, vücûd-ı mümkündür [Ahmed Fahrî, *Kasîde-i Fahrî Efendi*, 48b].

Aşk, hidâyet yolunun aydınlatıcısı demektir. Fuzûlî'nin şu beytinde buna işaret vardır:

Eserin sonunda, başta Hasan Halid Dede'nin *Istîlâhât-ı Meşâyih*'i, Seyyid Şerif Cürçânî'nin Arapça *Ta'rifât*'ı, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin Arapça *Istîlâhât Risâlesi*, Kâşânî'nin Arapça *Istîlâhât Risâlesi*, İsmail Ankaravî'nin Türkçe *Mesnevî-i Şerif Şerhi*, Türkçe *Kasîde-i Tâiyye Şerhi* ve Türkçe *Minhâcü'l-Fukarâ'sı*, el-Hac Ahmed

Efendi'nin [Gümüştanevî] Arapça *Câmi'ü'l-Usûl'u*, eşt-Şeyh Muhammed Lâhicî en-Nûrbahşî'nin Farsça *Gülşen-i Râz Şerhi* ve Şeyh Sa'dü'd-din Nakşbendî'nin Türkçe *Hall-i Rumûz'u* başta olmak üzere tasavvuf klasiğı, tasavvuf lügati, tasavvufî şiir şerhi, divan vb. eserlerden oluşan geniş bir kaynaklar bölümü bulunmaktadır.

Kitap, tasavvuf edebiyatı alanında araştırma yapanlar için bir başvuru kaynağı olduğı kadar tasavvuf tarihi ve felsefesi, divan edebiyatı, halk edebiyatı ve bunlara yakın sahalarda araştırma yapacaklar için önemli bir kaynak olacaktır.

